

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від 6 березня 2019 р. № 221

ПОЛОЖЕННЯ
про навчально-реабілітаційний центр

Загальна частина

1. Це Положення визначає організаційні засади діяльності навчально-реабілітаційного центру (далі - центр) незалежно від форми власності та підпорядкування.

2. У цьому Положенні під терміном “діти з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку” слід розуміти дітей, які мають два або більше порушення, або дітей, які себе не обслуговують і відповідно до індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю потребують індивідуального догляду та супроводу.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України [“Про освіту”](#) та [“Про загальну середню освіту”](#).

3. Головними завданнями центру є:

1) здобуття дітьми з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку (далі - діти із складними порушеннями), початкової та базової середньої освіти з урахуванням особливостей їх психофізичного розвитку та відповідно до освітньої програми центру;

2) забезпечення системного кваліфікованого психолого-педагогічного супроводу дітей із складними порушеннями з урахуванням стану їх здоров'я, особливостей психофізичного розвитку;

3) соціалізація та інтеграція дітей із складними порушеннями в суспільство;

4) проведення корекційно-розвиткової роботи;

5) надання реабілітаційних послуг згідно з індивідуальною програмою реабілітації дитини з інвалідністю;

6) надання консультацій батькам або іншим законним представникам, які виховують дітей із складними порушеннями, з метою обов'язкового залучення їх до освітнього процесу.

4. Центр діє на підставі статуту, який розробляється відповідно до цього Положення та інших актів законодавства і затверджується засновником (засновниками).

5. Учні (вихованці) можуть проживати в інтернаті центру (крім вихідних, святкових днів і канікул) у разі, коли перебування в дорозі в один бік перевищує одну годину або відсутнє пряме транспортне сполучення, або за протоколом реабілітації передбачено обмеження фізичного навантаження.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, можуть проживати в інтернаті центру також у вихідні, святкові дні та під час канікул, крім дітей, які мають опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

За заявою батьків або інших законних представників учня (вихованця) та за погодженням із службою у справах дітей за місцем проживання учня (вихованця) його може бути влаштовано до інтернату центру на вихідні та святкові дні, крім канікул. Рішення про утворення чергових груп затверджується наказом директора відповідно до статуту центру.

Рішення про влаштування учнів (вихованців) до інтернату центру затверджується наказом директора.

Вихованці дошкільних груп, крім дітей старшого дошкільного віку, не влаштовуються до інтернату центру.

6. Здобуття загальної середньої освіти та надання корекційно-розвиткових послуг у державному та комунальному центрі здійснюється безоплатно за рахунок державного та місцевих бюджетів, коштів засновника (засновників), інших джерел, не заборонених законодавством.

Учні (вихованці) з числа дітей з інвалідністю користуються пільгами, встановленими законодавством.

Учні (вихованці) з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають в інтернаті центру на повному державному утриманні.

Види центрів, їх структура та строки навчання

7. Для дітей із складними порушеннями з урахуванням особливостей їх психофізичного розвитку утворюються такі центри:

1) для дітей, які мають порушення слуху у поєднанні з порушеннями інтелектуального розвитку та/або порушеннями опорно-рухового апарату;

2) для дітей, які мають порушення зору у поєднанні з тяжкими системними мовленнєвими порушеннями чи порушеннями інтелектуального розвитку та/або порушеннями опорно-рухового апарату, та сліпоглухих дітей;

3) для дітей, які мають порушення опорно-рухового апарату у поєднанні з тяжкими системними мовленнєвими порушеннями чи порушеннями інтелектуального розвитку;

4) для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення.

8. У разі наявності відповідної матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення та відповідно до контингенту учнів (вихованців) можуть утворюватися багатoproфільні центри, в тому числі з класами для дітей з розладами спектру аутизму у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення або порушеннями інтелектуального розвитку, синдромом Дауна, іншими складними порушеннями розвитку.

9. Центр може мати у своєму складі структурні підрозділи, у тому числі філії, дошкільні групи, інтернат з частковим або повним утриманням учнів (вихованців).

Утримання учнів (вихованців) в інтернаті центру здійснюється за рахунок засновника (засновників) та інших джерел, не заборонених законодавством.

10. Мережа класів, їх наповнюваність та розподіл учнів (вихованців) одного року навчання між класами визначаються директором центру та оформлюються наказом.

У центрі можуть бути утворені класи-комплекти. Початкова школа може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один або в різні класи.

11. Гранична наповнюваність 1-10 (11) класів становить шість осіб.

У приватному або корпоративному центрі наповнюваність класів визначається його засновником (засновниками) на підставі подання педагогічної ради з урахуванням пропозицій батьків або інших законних представників учнів (вихованців), але не вище нормативу наповнюваності, визначеного цим Положенням.

Клас відкривається за умови наявності чотирьох учнів (вихованців) денної форми здобуття освіти.

Допускається перевищення граничної наповнюваності класу на одну особу.

12. Поділ класів на групи для вивчення окремих предметів здійснюється згідно з нормативами, встановленими МОН.

13. Для забезпечення корекційно-розвиткової роботи та реабілітаційних заходів на належному рівні в центрі функціонує відділення корекційно-розвиткової роботи.

Діяльність відділення корекційно-розвиткової роботи центру спрямована на реабілітацію основного та вторинного порушень та профілактику супутніх захворювань.

14. Державні та комунальні центри можуть надавати платні освітні та інші послуги у порядку, визначеному законодавством.

Центр може надавати послуги дітям з порушеннями розвитку, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти, та консультативні послуги батькам або іншим законним представникам дітей з порушеннями розвитку за їх заявою.

15. Центр забезпечує здобуття початкової та базової середньої освіти із загальним строком навчання 10 (11) років:

початкова освіта - 1-4 класи;

базова середня освіта - 5-10 (11) класи.

16. Центр може входити до складу освітнього округу, а також інших закладів загальної середньої освіти як структурний підрозділ.

Організація діяльності центру

17. Режим роботи центру визначається з урахуванням специфіки його функціонування, психофізичних особливостей учнів (вихованців) та вимог санітарного законодавства.

18. Структура навчального року встановлюється центром у межах часу, передбаченого навчальним планом, та затверджується педагогічною радою центру.

19. Розклад навчальних занять (уроків) складається відповідно до навчального плану з дотриманням педагогічних вимог та вимог санітарного законодавства з урахуванням індивідуальних особливостей учнів (вихованців) та затверджується директором центру.

20. Тривалість уроків у 1 класі становить 35 хвилин, у 2-4 класах - 40 хвилин, у 5-10 (11) класах - 45 хвилин. При цьому періодичність проведення перерв під час уроків (фізкультхвилинки) та тривалість перерв між уроками встановлюються відповідно до особливостей організації освітнього процесу та харчування.

21. Класи центру комплектуються учнями (вихованцями) з однорідними порушеннями розвитку та типологічними особливостями психофізичного розвитку.

22. Зарахування до центру, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування учнів (вихованців) здійснюються у порядку, встановленому МОН.

Учні (вихованці), їх батьки та інші законні представники можуть обирати форму здобуття освіти відповідно до індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів дитини.

23. Медичне обслуговування здійснюється медичними працівниками, які входять до штату центру або відповідних закладів охорони здоров'я, на території обслуговування яких розташований центр. У разі потреби медичний працівник центру надає першу медичну допомогу до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги.

24. Відповідальність за організацію діяльності центру, дотримання у закладі вимог санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил та норм і організацію харчування учнів (вихованців) покладається на засновника (засновників) та директора центру.

Харчування учнів (вихованців) у центрі здійснюється відповідно до норм харчування, встановлених Кабінетом Міністрів України.

25. Контроль за охороною здоров'я учнів (вихованців) центру покладається на органи охорони здоров'я.

Організація освітнього процесу

26. Освітній процес центру здійснюється відповідно до навчального плану та освітньої програми, які затверджуються педагогічною радою.

27. Освітня програма центру повинна передбачати корекційно-розвитковий складник та предмети для вибору. Така програма схвалюється педагогічною радою центру та затверджується директором.

Корекційно-розвиткові заняття проводяться у другій половині дня педагогічними працівниками, які мають відповідну педагогічну освіту.

28. Центр може використовувати типову або інші освітні програми, що розроблені ним чи іншим суб'єктом освітньої діяльності та затверджені відповідно до [Закону України](#) "Про загальну середню освіту".

29. Освітні програми, що розроблені на основі типових освітніх програм, можуть передбачати перерозподіл навчального часу між предметами інваріантного складника не більше ніж на 20 відсотків річного обсягу навчального часу. Такі освітні програми не потребують окремого затвердження Державною службою якості освіти.

30. Освітній процес у центрі спрямовується на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей, має корекційну спрямованість та через індивідуальний та диференційований підходи забезпечує корекцію порушень розвитку, набуття компетентностей, спрямованих на успішну самореалізацію в професійній діяльності.

31. Корекційно-розвиткові заняття проводяться відповідно до кількості годин корекційно-розвиткового складника освітньої програми.

32. Освітня програма може бути розроблена для одного або двох рівнів освіти (наскрізна освітня програма).

33. Кожна освітня програма повинна передбачати досягнення учнями (вихованцями) результатів навчання, визначених відповідними державними стандартами загальної середньої освіти для такої категорії дітей.

34. На основі освітньої програми центр щороку складає та затверджує навчальний план, в якому конкретизує перелік навчальних предметів, кількість годин на тиждень та корекційно-розвитковий складник.

35. У центрі проводиться корекційно-розвиткова робота з предметно-практичного навчання, лікувальної фізичної культури, ритміки (логоритміки), соціально-побутового, просторового орієнтування, розвитку мовлення (формування вимови і мовлення), розвитку слухового (слухо-зоро-тактильного) сприймання, зорового сприймання тощо.

36. У разі потреби центр може визначати індивідуальну освітню траєкторію учня (вихованця) за розробленим педагогічними працівниками та затвердженим педагогічною радою індивідуальним навчальним планом на підставі письмової заяви одного з батьків або інших законних представників учня (вихованця), в якій, зокрема, повинні бути обґрунтовані причини та сформульовані пропозиції щодо особливостей засвоєння освітньої програми центру (її окремих компонентів). Один з батьків або інших законних представників учня (вихованця) може бути присутнім на засіданні педагогічної ради під час розгляду його заяви.

У разі відвідування учнем (вихованцем) реабілітаційної установи індивідуальна освітня траєкторія узгоджується з його індивідуальним планом реабілітації в цій установі.

Індивідуальний навчальний план повинен забезпечувати засвоєння учнем (вихованцем) відповідної освітньої програми із збереженням корекційно-розвиткового складника та передбачати його участь в усіх відповідних (можливих для даного учня (вихованця) заходах підсумкового оцінювання результатів навчання.

37. Особи з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями розвитку (крім інтелектуальних порушень), які завершили здобуття певного рівня загальної середньої освіти, отримують відповідний документ про освіту.

Особи з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями інтелектуального розвитку, які здобули базову середню освіту, отримують документ про здобуття базової загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями інтелектуального розвитку.

Особи з особливими освітніми потребами, зумовленими помірними порушеннями інтелектуального розвитку, які закінчили навчання, отримують документ про закінчення повного курсу навчання для осіб з помірними інтелектуальними порушеннями.

Психолого-педагогічний консилиум

38. Для надання індивідуальної психолого-педагогічної допомоги та проведення моніторингу динаміки розвитку учня (вихованця) у центрі функціонує психолого-педагогічний консилиум. Психолого-педагогічний консилиум центру утворюється наказом директора із затвердженням персонального складу та діє на підставі цього Положення.

До складу психолого-педагогічного консилиуму входять заступник директора центру (голова), лікар-педіатр, корекційний педагог (сурдопедагог, тифлопедагог, логопед тощо), практичний психолог, соціальний педагог, учителі, у тому числі початкових класів, та інші педагогічні працівники. На першому засіданні психолого-педагогічного консилиуму обирається заступник голови та секретар консилиуму.

39. Основними функціями психолого-педагогічного консилиуму є:

- 1) проведення моніторингу динаміки розвитку учня (вихованця) та результатів корекційно-розвиткової роботи;
- 2) надання рекомендацій щодо зарахування, відрахування та переведення учнів (вихованців) до іншого закладу освіти;
- 3) розроблення рекомендацій щодо особливостей організації освітнього процесу відповідно до особливостей психофізичного розвитку учня (вихованця), а також визначення індивідуальної освітньої траєкторії.

40. Рішення психолого-педагогічного консилиуму відображаються в протоколі засідання та приймаються простою більшістю голосів. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови психолого-педагогічного консилиуму. Засідання психолого-педагогічного консилиуму проводяться у разі потреби, але не рідше ніж два рази на рік.

На засідання психолого-педагогічного консилиуму запрошуються:

представник інклюзивно-ресурсного центру, на території обслуговування якого розташований центр (не менше ніж двічі на рік);

фахівець із соціальної роботи (з питань визначення індивідуальної освітньої траєкторії дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах);

спеціаліст служби у справах дітей (з питань визначення індивідуальної освітньої траєкторії дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування).

На засідання психолого-педагогічного консилиуму можуть запрошуватися представники громадських організацій, які сприяють реалізації та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами.

41. До прийняття рішення щодо індивідуальної освітньої траєкторії учня (вихованця) залучаються його батьки або інші законні представники.

Особливості організації реабілітації

42. Реабілітація носить комплексний характер і включає медичну, фізичну, соціальну реабілітацію, корекційно-розвиткову роботу згідно з індивідуальною програмою реабілітації дитини з інвалідністю, яка зарахована до центру.

43. Реабілітація у центрі здійснюється шляхом використання технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення.

44. Медичні працівники центру за погодженням з лікарем центру забезпечують виконання учнями (вихованцями) медичних приписів закладів охорони здоров'я, в тому числі фізіотерапію, лікувальну фізичну культуру, застосування відповідного обладнання (оптичного, звукопідсилювального, ортопедичного).

Фізична реабілітація передбачає фізкультурно-реабілітаційні заходи з використанням спеціального корекційного обладнання, лікувальну фізичну культуру.

45. Корекційно-розвиткова робота для учнів (вихованців), які мають порушення слуху у поєднанні з інтелектуальними порушеннями, спрямована на корекцію основного порушення - збереження та розвиток залишкового слуху, а також формування вимови.

46. Корекційно-розвиткова робота проводиться за такими напрямками:

1) для учнів (вихованців), які мають порушення зору у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення чи інтелектуальними порушеннями:

підбір оптичних засобів корекції, лікувальна фізична культура;

профілактика наслідків основного порушення;

визначення зорових можливостей учнів (вихованців), особливостей сприймання наочно-дидактичного матеріалу;

дозування зорових та фізичних навантажень;

розроблення комплексу вправ зорової гімнастики;

орієнтування в просторі;

2) для сліпоглухих учнів (вихованців):

підбір оптичних засобів корекції;

профілактика наслідків основного порушення;

визначення зорових можливостей учнів (вихованців), особливостей зорового сприймання наочно-дидактичного матеріалу;

дозування зорових та фізичних навантажень;

розроблення комплексу вправ зорової гімнастики;

орієнтування в просторі;

збереження та розвиток залишкового слуху;

формування вимови;

формування вмінь користування жестами та українською жестовою мовою;

спеціальна лікувальна фізична культура та фізична реабілітація;

формування життєвих компетентностей, соціальна адаптація;

3) для учнів (вихованців), які мають порушення опорно-рухового апарату у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення чи інтелектуальними порушеннями:

поліпшення рухових, психічних, комунікативних і мовленнєвих функцій;

підвищення можливості до самообслуговування і соціальної адаптації;

формування мовленнєвої компетентності як основи соціалізації (тренування дихання, зміцнення голосових і дихальних м'язів);

4) для учнів (вихованців) з інтелектуальними порушеннями у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення:

розвиток когнітивних функцій, мовлення, формування життєвих компетентностей;

соціальна адаптація.

47. Заклади охорони здоров'я разом з органами управління освітою та органами охорони здоров'я щороку забезпечують проведення безоплатного медичного огляду учнів (вихованців) центру та моніторингу стану їх здоров'я. Діти з хронічними захворюваннями перебувають під постійним диспансерним наглядом відповідних закладів охорони здоров'я.

48. Психолого-педагогічна реабілітація у центрі забезпечує психолого-педагогічну корекцію та діагностику емоційно-вольової сфери та інтелектуального розвитку дітей із складними порушеннями для проведення моніторингу ефективності корекційно-розвиткової роботи.

49. Психолого-педагогічна реабілітація та соціально-побутова адаптація передбачає запровадження комплексу заходів (у тому числі відповідних форм, методів, змісту навчання), що створюють передумови для оволодіння дітьми із складними порушеннями системою знань та компетентностей, застосування яких сприятиме подальшому розвитку особистості (підвищення освітнього, кваліфікаційного рівня, здатність до самостійного проживання та трудової діяльності (у разі можливості), організації побуту, адекватного планування самостійного життя).

50. З урахуванням особливостей психофізичного розвитку учнів (вихованців) у центрі здійснюються заходи з професійної орієнтації (професійна орієнтація, допрофесійна підготовка).

Матеріально-технічна база та фінансово-господарська діяльність

51. Матеріально-технічна база центру включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло, інші цінності, вартість яких відображена у балансі.

52. Використання матеріально-технічної бази та провадження фінансово-господарської діяльності центру здійснюється відповідно до законодавства.

53. Приміщення центру та територія повинні бути доступними для осіб з особливими освітніми потребами відповідно до будівельних норм, державних стандартів і правил.

54. Центр повинен мати навчальний корпус з обладнаними кабінетами, класами, лабораторіями, залами, бібліотекою, відділення корекційно-розвиткової роботи тощо.

У разі наявності інтернату центр повинен мати спальний корпус (блок) із спальними та іншими кімнатами для відпочинку і дозвілля.

55. Для проведення належної корекційно-розвиткової роботи та надання медичної допомоги у центрі повинно бути утворене відділення корекційно-розвиткової роботи, яке може складатися з таких обладнаних приміщень:

логопедичних кабінетів;

кабінету для проведення групових занять з ритміки (логоритміки);

кабінету з лікувальної фізичної культури, масажу і вправ на тренажерах;

кабінетів для занять із соціально-побутового орієнтування;

навчально-виробничих майстерень;

кабінету трудового навчання для учнів початкової школи;

кабінетів психологічного розвантаження;

терапевтичного, стоматологічного, процедурного кабінетів, кабінетів фізіотерапії та клімато-бальнеологічного лікування;

басейну;

кабінету психологічної корекції для проведення психологічного консультування та діагностування і занять з розвитку;

кабінету сенсорно-моторної реабілітації.

56. У центрі додатково можуть бути обладнані:

1) для учнів (вихованців) з порушенням зору:

офтальмологічний кабінет із затемненою кімнатою;

кабінет плеоптичного (плеопто-ортоптичного) лікування;

кабінет для занять з розвитку зорового сприймання, орієнтування у просторі;

кабінет інформаційних ресурсів з комп'ютерними тифлокомплексами із спеціально адаптованим програмним забезпеченням (для сліпих дітей тифлокомплекси повинні бути укомплектованими брайлівським дисплеєм, для дітей із зниженим зором - технічними засобами збільшення) та брайлівським принтером;

бібліотека і читальний зал збільшеного розміру для розміщення та користування книгами, що видані з використанням шрифту Брайля, із спеціальними технічними засобами для читання, а також телесенсорними лупами та аудіокнигами;

майданчик для проведення занять з орієнтування у просторі;

класи з комп'ютерною технікою із спеціальним програмним забезпеченням для збільшення та озвучування текстів, телесенсорними лупами тощо;

робоче місце учня (вихованця) - індивідуальним освітленням, а класи - додатковим освітленням дошки;

2) для учнів (вихованців) з порушеннями опорно-рухового апарату:

кабінети дитячого психіатра (невролога), ортопеда;

кабінети лікувальної фізичної культури з урахуванням можливості проведення групових, індивідуальних занять (з розрахунку один кабінет на одного інструктора з лікувальної фізичної культури для роботи у дві зміни);

масажний кабінет;

3) для учнів (вихованців) з порушеннями слуху:

кабінети корекційно-відновлювальної сурдопедагогічної реабілітації для проведення індивідуальних та групових занять з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови;

слуховий кабінет для проведення групових занять з розвитку слухового сприймання, розвитку в учнів (вихованців) вміння ефективно користуватися залишковим слухом у процесі мовленнєвого спілкування, нормалізації тембру, голосу, інтонації і ритму мовлення, розвитку здатності орієнтуватися у світі немовленнєвих звуків;

кабінет української жестової мови;

кабінети корекційно-відновлювальної сурдопедагогічної реабілітації із слухомовними тренажерами та відповідним програмним забезпеченням.

57. Спортивним інвентарем та обладнанням, засобами навчання та іншим навчальним приладдям, іграшками та іграми, матеріалами для розвитку індивідуальних творчих здібностей учнів (вихованців), технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення учні (вихованці) забезпечуються відповідно до встановлених норм.

58. Засновник (засновники) забезпечує щоденне підвезення учнів (вихованців) до центру та у зворотному напрямку.

59. Звітність про діяльність центру здійснюється відповідно до законодавства.

Управління центром

60. Безпосереднє управління центром здійснює його директор. Директор центру повинен мати вищу освіту не нижче ступеня магістра (спеціаліста) за спеціальністю “Спеціальна освіта” (“Корекційна освіта”, “Дефектологія”) або “Психологія” (“Практична психологія”) та/або стаж педагогічної роботи не менше п’яти років у спеціальному закладі освіти. Призначення на посаду, звільнення з посади та повноваження директора центру визначаються законодавством та статутом центру.

61. Директор центру є головою педагогічної ради - колегіального органу управління центру.

62. Педагогічна рада утворюється за наявності не менше трьох педагогічних працівників. Усі педагогічні, медичні працівники центру входять до складу педагогічної ради.

Рішення педагогічної ради підписуються її головою та секретарем і вводяться в дію наказом директора.

Засідання педагогічної ради проводяться у разі потреби, але не рідше ніж чотири рази на рік.

63. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування центру є загальні збори (конференція) його колективу, що скликаються не рідше ніж один раз на рік.

Порядок скликання, повноваження, чисельність, склад загальних зборів (конференції) колективу визначаються статутом центру і колективним договором.

Загальні збори (конференція) заслуховують звіт директора про здійснення керівництва центром, розглядають питання щодо освітньої, методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності центру.